

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СОНЯЧНУ ЕНЕРГЕТИКУ В УКРАЇНІ¹**EVOLUTION OF SOLAR ENERGY LEGISLATION IN UKRAINE**

Чумаченко І.Є., к.ю.н.,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню еволюційного процесу законодавчого забезпечення сонячної енергетики в Україні. Встановлено, що сонячна енергетика є одним із перспективних напрямів сектора альтернативної енергетики і залишається першою в країні технологією за встановленою потужністю серед відновлюваних джерел енергії. Сонячна енергія має низку переваг над іншими альтернативними джерелами енергії, що пов'язано з її невичерпністю, а також екологічно-сприятливим процесом її отримання та використання.

Констатовано, що національне законодавство про сонячну енергетику сформувалося за часів проголошення незалежності України. Досліджено історичний досвід та сучасний стан правового регулювання сонячної енергетики. З'ясовано, що за останні роки на державному рівні вчинено низку важливих дій у напрямі формування та розвитку законодавчого підґрунтя у сфері сонячної енергетики, проте зазначена галузь розглядається в контексті розвитку альтернативної енергетики та регулюється нормами енергетичного, екологічного, земельного, господарського законодавства. Також систему правового забезпечення сонячної енергетики доповнюють положення податкового та митного законодавства.

Визначено основні тенденції законодавчого стимулювання розвитку сонячної енергетики. Основним способом стимулювання фактично залишається «зелений» тариф, а також частково реалізуються податкові та митні пільги. Проаналізовано зміни законодавства, зокрема щодо скорочення розміру «зеленого» тарифу, що загрожує припиненням розвитку сонячної енергетики.

Виявлено, що в системі законодавства про альтернативну енергетику не вистачає спеціальних нормативно-правових актів щодо регулювання виключно сонячної енергетики. Правове забезпечення сонячної енергетики має подекуди фрагментарний та непослідовний характер. Подальше реформування механізму правового регулювання сонячної енергетики має відбуватися з урахуванням сонячно-кліматичного потенціалу території України та окремих її регіонів. Концепції та стратегії, що виступають правовою формою реалізації державної енергетичної політики, мають чітко відображати реальну ситуацію щодо отримання та використання енергії сонячного випромінювання як на державному, так і регіональному рівні.

Ключові слова: сонячна енергетика, енергія сонячного випромінювання, законодавство про сонячну енергетику, стимулювання розвитку сонячної енергетики.

The article is devoted to the study of the evolutionary process of legislative provision of solar energy in Ukraine. It is established that solar energy is one of the promising areas of the alternative energy sector and remains the first technology in the country in terms of installed capacity among renewable energy sources. Solar energy has a number of advantages over other alternative energy sources, due to its inexhaustibility, as well as the environmentally friendly process of obtaining and using it.

It is stated that the national legislation on solar energy was formed during the declaration of independence of Ukraine. The historical experience and the current state of legal regulation of solar energy are studied. It was found that in recent years at the state level a number of important steps have been taken to form and develop the legal framework in the field of solar energy, but this area is considered in the context of alternative energy and regulated by energy, environmental, land and economic legislation. Also, the system of legal support of solar energy is supplemented by the provisions of tax and customs legislation.

The main tendencies of legislative stimulation of solar energy development are determined. The main ways to stimulate, in fact, remains the «green» tariff, as well as partially implemented tax and customs benefits. Changes in legislation have been analyzed, in particular regarding the reduction of the size of the «green» tariff, which threatens to stop the development of solar energy.

It was found that the system of legislation on alternative energy lacks special regulations to regulate only solar energy. The legal provision of solar energy is sometimes fragmentary and inconsistent. Further reform of the mechanism of legal regulation of solar energy should take into account the solar-climatic potential of the territory of Ukraine and its individual regions. Concepts and strategies that are a legal form of implementation of state energy policy should clearly reflect the real situation regarding the production and use of solar radiation energy at both the state and regional levels.

Key words: solar energy, energy of solar radiation, legislation on solar energy, stimulation of development of solar energy.

Постановка проблеми. Пріоритетним вектором енергетичної політики України як повноправного члена Енергетичного співтовариства з 2011 р. є розвиток альтернативної енергетики. Першою в країні технологією за встановленою потужністю серед альтернативних (відновлюваних) джерел енергії є сонячна енергетика. Згідно з офіційними даними НЕК «Укренерго», станом на жовтень 2021 р. потужність сонячно-енергетичного сектора України становила 6194 МВт (без урахування тимчасово окупованих територій). Частка сонячної енергетики від загальної встановленої потужності сектора відновлюваних джерел енергії становить 77,87%, а від встановленої потужності енергетичного сектора – 11,05% [1].

Україна має низку факторів, що сприяють успішному розвитку сонячної енергетики. Зокрема, це природні умови, а саме рівень інсоляції (тобто кількість сонячного

випромінювання на квадратний метр поверхні Землі) в більшості областей України перевищує аналогічні показники Німеччини, яка є одним зі світових лідерів в області сонячної енергетики. Річний технічно досяжний енергетичний потенціал сонячної енергії в Україні еквівалентний 6 млн т у. п., його використання дозволило б замінити біля 5 млрд м³ природного газу. Середньорічна кількість сумарної сонячної радіації, що потрапляє на 1 м² поверхні, на території України знаходиться в межах від 1070 кВт·год/м² в її північній частині до 1400 кВт·год/м² і є вищою на півдні України. З цього погляду особливо привабливими для використання сонячної енергії є такі області, як Вінницька, Волинська, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Херсонська, Черкаська та Чернігівська. У минулому, за часів СРСР, перша промислова сонячна електростанція з потужністю 5 мВт з'явилася в 1985 р. в Криму біля міста Щолкіно. За 10 років свого існування станція виробила 2 млн кВт електроенергії, але була закрита через високу вартість її електрики [2, с. 183].

Суспільні відносини, що виникли в результаті об'єктивної необхідності використання сонячної енергії,

¹ Дослідження здійснене в рамках виконання проєкту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання» за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України (договір № 30/02/0360 від 28.04.2021 року.)

зумовили потребу правового регулювання. Тому з огляду на необхідність дотримання і виконання міжнародних зобов'язань в енергетичній та екологічній сферах за часів державної незалежності в Україні було прийнято низку значущих нормативно-правових актів, що спрямовані на регулювання розвитку сонячної енергетики як сектора альтернативної енергетики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти правового забезпечення використання сонячної енергії досліджували науковці: Х.А. Григор'єва, І.І. Дороніна, К.М. Караханян, М.М. Кузьміна, А.В. Павліга, С.О. Платонова, Е.Ю. Рибнікова, Т.Є. Харитонова, Г.І. Шматко та інші. Водночас спеціальних досліджень становлення та розвитку законодавства про сонячну енергетику в Україні бракує.

Метою статті є аналіз формування та розвитку законодавства про сонячну енергетику в Україні, виявлення сучасних правових умов використання сонячної енергії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сонячна енергетика – сектор відновлювальної енергетики, заснований на безпосередньому перетворенні прямого сонячного випромінювання в теплову та електричну енергію. Сонячні установки, які генерують електроенергію, не створюють парникового ефекту і не виробляють шкідливих відходів, тому вважаються відносно екологічно чистими [3]. Порівняно вища екологічність сонячної енергетики є одним із тих факторів, що стимулюють розвиток цієї галузі.

Одним із перших базових нормативних актів, що був спрямований на регулювання суспільних відносин у зазначеній сфері став ЗУ «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 р. [4]. Цей Закон визначив систему правових, економічних, соціальних та екологічних основ енергозбереження для всіх суб'єктів господарювання, розташованих на території України, а також для громадян. Норми Закону визначили енергозбереження як такий вид діяльності, що спрямований на раціональне використання й бережливе витрачання первинної та перетвореної енергії та природних енергетичних ресурсів. Цінним стало те, що акцент було зроблено на стимулюванні розвитку «нетрадиційних та поновлювальних джерел енергії», під якими розуміються джерела, що постійно існують або періодично з'являються в навколишньому природному середовищі у вигляді потоків енергії Сонця, вітру, тепла Землі, енергії морів, океанів, річок, біомаси. А вже у наступному році після прийняття Закону, згідно з Указом Президента України від 6 жовтня 1995 р., було утворено Державний комітет України з енергозбереження, на який покладено координацію проведення робіт із розвитку та використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, в тому числі сонячної [5].

Слід зазначити, що у 1997 р. було затверджено кілька нормативно-правових актів, які стосувалися розвитку альтернативної енергетики, в тому числі сонячної. Так, подальшому розвитку енергетичної генерації з використанням сонячної енергії сприяло прийняття ЗУ «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р., який визначив правові, економічні та організаційні засади діяльності в електроенергетиці. Норми цього Закону спрямовані на регулювання відносин, пов'язаних із виробництвом, передачею, розподілом, постачанням і використанням енергії, забезпеченням енергетичної безпеки України, конкуренцією та захистом прав споживачів і працівників галузі [6]. У ньому було наведено головні принципи функціонування об'єктів відновлювальної енергетики, визначено зони відповідальності за виплати та гарантії, структуру формування «зеленого тарифу», роботи, пов'язані з розвитком і використанням нетрадиційних поновлюваних джерел енергії, вторинних енергетичних ресурсів, процесів заміщення дефіцитних видів палива, визначено пріоритетні напрями екологічно чистої енергетики і створення нових джерел енергії та видів

палива. Надалі відповідно до ч. 6 ст. 15 цього Закону, постановою КМ України від 24 липня 2013 р. № 771 було затверджено «Порядок видачі, використання та припинення дії гарантії походження електричної енергії для суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії». Отже, на запит виробника електричної енергії видається спеціальний електронний документ (гарантія), який підтверджує, що частка або визначена кількість електричної енергії вироблена в Україні із альтернативних джерел енергії. Гарантія видається Держенергоефективності на обсяг відпущеної в електричну мережу електричної енергії за операційний період для кожної установки окремо та на кожен вид альтернативного джерела енергії і містить дані про вид альтернативного джерела енергії, з якого була вироблена електрична енергія, дату видачі, місце розміщення установки для виробництва електричної енергії та кількість виробленої електричної енергії за операційний період, яка зазначається з точністю до 1 МВт. Залишкові кВт·г переносяться на наступний операційний період. Гарантія дійсна протягом 12 місяців із дня її видачі [7].

На підтримку розвитку сонячної енергетики та забезпечення загалом енергозбереження урядовими постановами було схвалено Комплексну державну програму енергозбереження України від 5 лютого 1997 р. [8], а також Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики від 31 грудня 1997 р. [9]. Зокрема, в останній сформульовані найперспективніші напрями використання сонячної енергії, а саме: безпосереднє перетворення на низькопотенціальну теплову енергію без попередньої концентрації потоку сонячної радіації для гарячого водопостачання, тепlopостачання і потреб сільського господарства; безпосереднє перетворення на електричну енергію постійного струму за допомогою фотоперетворювачів тощо. Проте ці документи не відіграли суттєвої ролі в розвитку сонячної енергетики через абстрактність їхніх положень.

Безумовно, особлива роль у розвитку сонячної енергетики, як і загалом альтернативної енергетики, належить ЗУ «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 р. Цим законом було закріплено правові, економічні, екологічні та організаційні аспекти використання альтернативних джерел енергії та сприяння розширенню їх використання в паливно-енергетичному комплексі. Згідно із цим Законом *сонячна енергія* поряд з іншими джерелами енергії (вітровою, геотермальною, енергією хвиль та припливів, гідроенергією, енергією біомаси тощо) визначена як відновлюване джерело енергії [10]. У 2017 р. цей закон доповнений визначенням «відновлювані джерела енергії», якими є відновлювані невикопні джерела енергії, а саме *сонячна енергія* разом з іншими джерелами.

Стимулюванню розвитку сонячної енергетики сприяло ухвалення таких законів України: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання заходів з енергозбереження» від 16 березня 2007 р. [11]; «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу» від 25 вересня 2008 р. [12]. Так, згідно зі ст. 9-1 ЗУ «Про альтернативні джерела енергії» з метою стимулювання виробництва електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання наземними об'єктами електроенергетики, встановлюється коефіцієнт «зеленого» тарифу; встановлено «зелений» тариф для суб'єктів господарювання та генеруючих установок приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію із сонячного випромінювання. Згідно з ч. 9-10 ст. 9-1 «зелений» тариф для суб'єктів господарювання та генеруючих установок приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію з енергії сонячного випромінювання, встановлюється на рівні роздрібного тарифу для споживачів другого класу напруги на січень 2009 р., помноженого на коефіцієнт «зеленого»

тарифу для електричної енергії, виробленої із сонячного випромінювання.

Надалі система «зелених» тарифів удосконалювалася внесенням доповнень до ЗУ «Про електроенергетику» та розробленням інших підзаконних актів. Згідно з ЗУ «Про внесення змін до ЗУ «Про електроенергетику» щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» від 20 листопада 2012 р. [13] зазнала змін ст. 17-1 ЗУ «Про електроенергетику», яка визначала коефіцієнти «зелених» тарифів для стимулювання виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії. Також Закон було доповнено ст. 17-3 «Місцева складова при створенні об'єкта електроенергетики», якою окреслено вимоги щодо розміру місцевої складової частини та встановлено порядок її розрахунку для об'єктів електроенергетики, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії та мають намір отримати «зелений» тариф. Для об'єктів сонячної електроенергетики, будівництво яких розпочалося після 1 січня 2012 р., «зелений» тариф застосовують за умови дотримання вимог щодо розміру місцевої складової частини. Її величина для об'єктів електроенергетики, які виробляють електроенергію з енергії сонячного випромінювання, будівництво яких розпочалося після 1 січня 2012 р. та які введені в експлуатацію після 1 липня 2013 р., встановлюється на рівні 30%, а для об'єктів електроенергетики, які виробляють електроенергію з енергії сонячного випромінювання, будівництво яких розпочато після 1 січня 2012 р. та які введені в експлуатацію після 1 липня 2014 р., – на рівні 50%. Власне, місцева складова частина є частковою елементом об'єкта українського походження, використаних у процесі його створення. Порядок визначення розміру місцевої складової частини затверджує Національна комісія з регулювання енергетики. Рішення про встановлення «зеленого» тарифу для кожного конкретного об'єкта відновлюваної енергетики також приймає Національна комісія з регулювання енергетики.

Запровадження норми, за якою 50% обладнання, потрібного для будівництва електростанцій, має бути вироблено в Україні, негативно вплинуло на потік іноземних інвестицій в енергетичний сектор і перекрило їх на кілька років. І тільки у 2017 р. завдяки ЗУ «Про ринок електричної енергії» норму про місцеве обладнання скасували, замінивши на заохочення використовувати таке обладнання. Зокрема, відповідно до Перехідних положень останнього, якими було внесено зміни до ЗУ «Про альтернативні джерела енергії», встановлюється надбавка до «зеленого» тарифу за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва. Ці зміни зрушили ринок із мертвої точки, з'явився новий приплив іноземних інвестицій і, відповідно, почався новий етап розвитку галузі [14, с. 93].

Питання генерації сонячної енергії пов'язане з використанням земельних ділянок для розміщення об'єктів сонячної енергетики. Так, у 2010 р. з метою регулювання правових та організаційних засад надання і використання земельних ділянок для розміщення об'єктів енергетики, встановлення та дотримання правового режиму земель спеціальних зон об'єктів енергетики з метою забезпечення безперервного функціонування цих об'єктів, раціонального використання земель, а також безпечної життєдіяльності та захисту населення і господарських об'єктів від впливу можливих аварій було прийнято ЗУ «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» [15]. Проте слід враховувати, що для забезпечення виробництва енергії в кількості, достатній для ефективного реалізації проекту, необхідне не тільки законодавче підґрунтя, але й ретельне дослідження природних умов місцевості, в якій розташована земельна ділянка. Так, об'єкти сонячної енергетики більш економічно вигідно розміщувати на земельних ділянках, найбільш відкритих для сонячного світла переважно з ухилом на південь та розташованих у регіонах із максимальною кількістю сонячних днів протягом року.

Станом на сьогодні на території України є багато земельних ділянок, розташованих яких є привабливим з позиції максимальної ефективності виробництва енергії, проте весь такий ефект нівелюється значною віддаленістю таких земельних ділянок від наявних електричних мереж або відсутністю відповідної енергетичної інфраструктури, насамперед трансформаторних підстанцій. Витрати на приєднання електростанції на такій земельній ділянці або значно знижують ефект від інвестицій у такий проєкт, або взагалі роблять його збитковим [16].

До системи правового забезпечення сонячної енергетики слід зарахувати Податковий [17] та Митний [18] кодекси України, норми яких містять положення щодо зниження податку на землю для підприємств сонячної енергетики, звільнення від оподаткування прибутку від основної діяльності господарюючих суб'єктів у сфері енергетики, які виробляють енергію із сонячного випромінювання, звільнення від обладання податком на подану вартість операцій із ввезення на митну територію України устаткування, яке працює на сонячній енергії, обладнання і матеріалів для виробництва енергії із сонячного випромінювання, а також звільнення від сплати ввізного мита зазначеного устаткування, обладнання і матеріалів тощо.

У 2015 р. згідно із ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» було конкретизовано права побутових користувачів щодо встановлення в приватних господарствах генеруючої установки, що працює на альтернативному джерелі енергії. Щодо сонячної енергії, то величина встановленої потужності не має перевищувати 30 кВт [19].

Не можна не звернути увагу на роль підзаконних нормативно-правових актів у сфері регулювання сонячної енергетики, основне місце серед яких належить Розпорядженню КМУ від 24 липня 2013 р. № 1071 р., яким була затверджена Енергетична стратегія України на період до 2030 р., де зазначено, що державі необхідно підвищувати привабливість освоєння та розвитку тих ВДЕ, які мають високу ймовірність економічної окупності в майбутньому і є найбільш перспективними з позиції виробництва на території України. З огляду на сучасні політичні реалії цей документ втратив чинність відповідно до розпорядження КМУ від 18 серпня 2017 р. № 605-р. «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» (далі – ЕСУ) [20]. Цей стратегічний документ ставить завдання перед сонячною енергетикою – за умови подальшого здешевлення ВДЕ їхній економічно обґрунтований потенціал має зростати. При цьому розширення використання відновлюваної енергетики безпосередньо в споживача не підпадає під обмеження енергосистеми і формує перспективу динамічного розвитку на місцевому рівні. Державна політика має бути орієнтована на стимулювання первинної ініціативи приватних гравців ринку. Має стимулюватися також розвиток децентралізованої відновлюваної енергетики (наприклад, фотоелектричні системи та сонячні колектори на дахах житлових будинків тощо), потенціал якої оцінюється у 5% споживання електроенергії населенням.

До основних заходів із реалізації стратегічних цілей у секторі сонячної енергетики зараховано проведення стабільної та прогнозованої політики щодо стимулювання будівництва сонячних електростанцій, проведення міжнародних комунікаційних кампаній для заохочення входу на ринок ВДЕ України міжнародних стратегічних та фінансових інвесторів. На другому етапі впровадження ЕСУ заплановано оптимізацію та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури (до 2025 року), передбачено повну інтеграцію об'єднаної енергетичної системи України з енергосистемою Європи. Третій етап ЕСУ пов'язують із забезпеченням сталого розвитку (до 2035 року), спрямованого на інноваційний розвиток сектора і будівництво нової генерації.

Планується збільшення використання ВДЕ до 25% від обсягів загального первинного постачання енергії завдяки розширенню інфраструктури для транспортних засобів, що використовують не вуглецеве паливо, заміщенню вуглецевих видів палива іншими видами там, де це є економічно виправданим і технічно можливим.

Також у 2017 р. було прийнято ЗУ «Про ринок електричної енергії» [21], через що втратив чинність ЗУ «Про електроенергетику». Слід зазначити, що ЗУ «Про ринок електричної енергії» має особливе значення для розвитку сонячної енергетики, бо забезпечує формування якісно нової моделі енергоринку в Україні, що передбачає впровадження конкурентних правил гри на всіх рівнях, які будуть розділені за періодами часу: ринок двосторонніх договорів, на якому споживачі або трейдери зможуть купувати електроенергію безпосередньо в генеруючих компаніях; ринок «на добу наперед», на якому мають укладатися контракти з поставкою на наступну добу; внутрішньодобовий ринок для торгів обсягів електроенергії в межах доби; балансуєчий ринок, який дасть змогу докупити або продати обсяги електроенергії для збалансування графіку навантаження [22, с. 37]. Відповідно до цього Закону можна укладати довгострокові договори до 2030 року на закупівлю електроенергії, виробленої із сонячної енергії за «зеленим» тарифом. Також слід нагадати, що цим Законом було скасовано норму, яку було запропоновано у 2013 р., за якою 50% обладнання, потрібного для будівництва СЕС, має бути вироблено в Україні.

З 1 січня 2019 р. набув чинності ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо поліпшення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» [23], в якому виписані основні положення, покликані сприяти розвитку сфери сонячної енергетики: в Податковому кодексі України зазначається, що до 31 грудня 2022 р. звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції із ввезення на митну територію України сонячних фотоелектричних панелей, інверторів та трансформаторів відповідних потужностей; у ЗУ «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» прописано, що на землях (промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення) можуть розміщуватися об'єкти альтернативної енергетики, що використовують відновлювані джерела енергії незалежно від цільового призначення таких земельних ділянок.

Варто звернути увагу на ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» від 25 квітня 2019 р. [24], яким передбачено перехід від системи підтримки за «зеленим» тарифом до конкурентної моделі стимулювання розвитку відновлювальної енергетики шляхом проведення аукціонів із розподілу підтримки («зелених» аукціонів). У липні 2019 р. з метою усунення неузгодженостей у порядку встановлення рівня «зеленого» тарифу для приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію з енергії сонячного випромінювання і генеруючі установки яких розміщені на земельних ділянках із потужністю не більше 30 кВт, були внесені законодавчі зміни до ст. 9-1 ЗУ «Про альтернативні джерела енергії».

На особливу увагу також заслуговують сучасні зміни в законодавстві щодо стимулювання розвитку альтернативної енергетики, в тому числі сонячної, які спрямовані на скорочення розміру «зеленого» тарифу, що був єдиним дієвим засобом стимулювання розвитку використання від-

новлювальних джерел в Україні. Так, згідно із ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії» від 21 липня 2020 р. в галузі сонячної енергетики запропоновано урізати тариф для сонячних електростанцій, що були введені в експлуатацію до 2020 р., потужністю понад 1 МВт на 15%, потужністю до 1 МВт – на 10%; для сонячних та вітряних електростанцій, введених в експлуатацію в 2020 р. та пізніше, зниження становитиме ще 2,5% додатково; у 2022 р. виробники «зеленої енергетики» зобов'язуються нести фінансову відповідальність за небаланс своїх фактичних та акцептованих (прогнозних) графіків виробництва електроенергії. Розмір допустимої похибки прогнозування становитиме для СЕС 5%; з 1 серпня 2020 р. нові сонячні електростанції потужністю понад 1 МВт зможуть бути введені в експлуатацію та розраховувати на підтримку держави тільки шляхом участі в аукціонах [25]. Безумовно, такі непередбачені зміни законодавства загрожують припиненням розвитку сонячної енергетики.

Значною подією для розвитку альтернативної енергетики, в тому числі сонячної, стало прийняття 21 жовтня 2021 р. ЗУ «Про енергетичну ефективність» [26]. Отже, цим Законом визначено правові, економічні та організаційні засади відносин, що виникають у сфері забезпечення енергетичної ефективності під час виробництва, транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання енергії. Норми Закону спрямовані на регулювання відносин, що виникають у сфері забезпечення енергетичної ефективності, та спрямовані на посилення енергетичної безпеки, скорочення енергетичної бідності, сталий економічний розвиток, збереження первинних енергетичних ресурсів та скорочення викидів парникових газів. Сфера забезпечення енергетичної ефективності охоплює енергоефективні заходи, що здійснюються під час виробництва, транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання енергії. З прийняттям цього Закону втратив чинність ЗУ «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 р., з аналізу якого починалося наше дослідження.

Висновки. Законодавство про сонячну енергетику сформувалося в системі законодавства про альтернативну енергетику. Попри значну кількість нормативно-правових актів, що регулюють використання альтернативних джерел енергії, регулювання відносин у галузі сонячної енергетики має подекуди фрагментарний та суперечливий характер. З огляду на встановлені орієнтири розвитку сонячної енергетики, підтримка з боку держави протестується, але здебільшого вона є лише декларативною та непослідовною, а подекуди має, навпаки, ретроспективну спрямованість.

Варто зазначити, що з огляду на визначення сонячної енергії як пріоритетного відновлювального джерела енергії в Україні, в системі законодавства про альтернативну енергетику бракує спеціального закону про сонячну енергетику, який би згенерував конкретну, виражену та зрозумілу державну політику, з урахуванням міжнародних правил та стандартів, спрямовану на розвиток прозорого ринку енергії, отриманої із сонячного випромінювання.

З метою реалізації державної політики в сонячно-енергетичному секторі економіки доцільними є розробка і прийняття окремих програм та стратегій розвитку використання сонячної енергії. Такі документи мають чітко відображати реальну ситуацію розвитку відповідних відносин, враховувати сонячний потенціал держави загалом та окремих її регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. НЕК «Укренерго» URL: <https://ua.energy/vstanovlena-potuzhnist-energosityemy-ukrayiny>
2. Кузьміна М.М. Розвиток сонячної енергетики в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29. Том. 1. С. 183–186.

3. Сонячна енергетика. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0
4. Про енергозбереження : Закон України від 1 липня 1994 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 30. Ст. 283 (втратив чинність на підставі Закону № 1818-IX від 21 жовтня 2021 року).
5. Про Положення про Державний комітет України з енергозбереження : Указ Президента України від 6 жовтня 1995 р. № 918/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918/95#Text>
6. Про електроенергетику : Закон України від 16 жовтня 1997 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 1. Ст. 1. (втратив чинність на підставі Закону № 2019-VIII від 13 квітня 2017 року).
7. Про затвердження Порядку видачі, використання та припинення дії гарантії походження електричної енергії для суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 771. *Офіційний вісник України*. 2013. № 84. Ст. 3114.
8. Про Комплексну державну програму енергозбереження України : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 лютого 1997 р. № 148. *Офіційний вісник України*. 1997. № 6.
9. Про Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1997 р. № 1505. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-п#Text>
10. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20 лютого 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 12. Ст. 522.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання заходів з енергозбереження : Закон України від 16 березня 2007 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 23. Ст. 301.
12. Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу : Закон України від 25 вересня 2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 13. Ст. 155.
13. Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії : Закон України від 20 листопада 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 51. Ст. 714.
14. Караханян К.М. Тенденції розвитку законодавства у сфері альтернативної енергетики в Україні. *Знання європейського права*. 2021. № 4. С. 90–95. <https://doi.org/10.32837/chem.v0i4.135>.
15. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів : Закон України від 9 липня 2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 1.
16. Гурін М. Як правильно обирати земельні ділянки для будівництва проєктів відновлюваної енергетики? URL: <https://getmarket.com.ua/ua/news/yak-pravil-no-obirati-zemel-ni-dilyanki-dlya-budivnictva-proektiv-vidnovlyuvanoyi-energetiki>
17. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
18. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.
19. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії : Закон України від 4 червня 2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 33. Ст. 324.
20. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 167.
21. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квітня 2017 року. *Офіційний вісник України*. 2017. № 49. Ст. 1506.
22. Дороніна І.І. Нормативно-правове забезпечення розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 1(44). С. 31–43.
23. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів : Закон України від 23 листопада 2018 року. *Офіційний вісник України*. 2018. № 98. Ст. 3220.
24. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії : Закон України від 25 квітня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 23. Ст. 89.
25. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії : Закон України від 21 липня 2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 50. Ст. 456.
26. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21 жовтня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>.